

POJAVA ČOVJEKA NA ZEMLJI

Berard Barčić

Uvod

Pojava čovjeka (*Homo sapiens*) na Zemlji jedinstven je događaj. Čovjek je, naime, posebna vrsta živih bića koja se pojavila na našoj planeti, različita od svih drugih. Čovjek je jedinstven među svim životinjskim vrstama u prvom redu po svojim fizičko-somatskim svojstvima. Jedini hodi uspravno. »Anatomski, ljudski tip predstavlja porodicu jednog reda, jednog podrazreda sisavaca; biološki predstavlja novi Phylum, u stvari novo carstvo.«¹ Još više se čovjek razlikuje od svih drugih vrsta po svojim psihičkim (duševnim) svojstvima: jedini ima razum i slobodnu volju; samo on je sposoban ostvarivati djela umjetnosti; ima dar govora; posjeduje sposobnost razlikovanja dobra od zla; ima osjećaj svetoga i sposoban je prakticirati religiju. Zbog svih tih sposobnosti čovjek je jedini od svih živih bića na Zemlji sposoban vladati »svim živim stvorovima što puze po zemlji« (Post 1, 28) i svijesno sebi podložiti Zemlju, bilo u dobrom smislu: da je »obrađuje i čuva« (Post 2, 15), bilo u lošem: da poseže za stablom »spoznaje dobra i zla« (Post 2, 16).

Kod ovakova stanja stvari nameće se pitanje: Ako je čovjek jedinstvena vrsta na Zemlji, različita od svih drugih, nije li onda i njegova pojava na Zemlji jedinstvena, različita od pojave svih drugih živih bića, ili je pojava čovjeka na Zemlji prirodni slijed razvoja (evolucije) od najnižih do najviših životinjskih oblika gdje je *kvantitet* prešao u *kvalitet* i tako nastalo biće koje se zove čovjek (*Homo sapiens*)? Odgovor na ovo pitanje trebala bi, u granicama svoje kompetentnosti, dati znanost. U ovom ćemo prikazu pokušati iznijeti rezultate do kojih su došle discipline važne na ovom području.

RAZVOJ ČOVJEKA

Prema evolucionistima, materijalističkog nazora, sav svijet živih bića na Zemlji postupno se razvio iz nižih u više djelovanjem fizičko-kemijskih faktora. Tako bi se i čovjek razvio iz nižih životinjskih vrsta. Darwin i neki drugi evolucionisti vjerovali su da se čovjek (*Homo sapiens*) razvio iz uskosnosnih majmuna (orangutan, čimpanza, gorila). Ovo mišljenje je napušteno, pa danas većina evolucionista drži da su se i veliki majmun i čovjek razvili od nekog davnog zajedničkog životinjskog oblika primatā, od kojeg je razvoj išao u dva smjera: jedan u smjeru majmunā, drugi u smjeru čovjeka. O tome kada je nastalo odvajanje od zajedničkog pretka, i razvoj krenuo u spomenuta dva smjera, postoje razna mišljenja. Po mišljenju nekih znanstvenika to je počelo već u oligocenu. Po drugima »povijest evolucije čovjeka mogla je imati svoj početak već od polovice miocena prije kojih 12 milijuna godina«.² Drugi opet drže da je to odvajanje nastalo poslije, u pliocenu. A onda »prije nekih četiri milijuna godina razvojna linija čovjeka definitivno se odijelila od one koja vodi modernm čovjekolikim majmunima«.³

Homindi

Kad je riječ o evoluciji čovjeka, često se upotrebljava izraz »Homini(i)«. Prema evolucionistima homindi su oblici koji su se, pošto su se odijelili od čovjeku i majmunima zajedničkog pretka, postupno razvijali u suvremenog

¹ Sir J. Huxley: Evolution as a Process, str. 12. Citirano prema: Patrik O'Connell: Origine e preistoria dell'uomo. Edizioni ALZANI-Finero, 1963., str. 138.

² Leslie Aiello: Le origini dell'uomo. Edizioni Paoline, 1986., str. 23.

³ Ib.

čovjeka (*Homo sapiens*). Bio bi to period hominizacije. Ti hominidi bili su, kažu, neka vrsta polumajmuna — poluljudi. Smatra se da su postojale dvije skupine hominida: kod prve prevladavaju životinjska, a kod druge čovječja obilježja.

U prvu se skupinu ubrajaju:

1. *Australopithecus*. Pod imenom australopiteci označuju se fosilni oblici bića niskog rasta, polumajmuni — poluljudi koji su uglavnom živjeli u južnoj Africi, ali i u drugim krajevima Afrike. Kapacitet njihovih lubanja iznosio bi između 400 cm³ i 600 cm³; čeljusti i zubi pokazuju neke sličnosti s čeljustima i zubima čovjeka. Nađeno je više fosilnih ostataka tih bića. Glavni su predstavnici:

— *Australopithecus africanus* (*australis*: latinska riječ koja znači južni; *pithecus*: grčka riječ koja znači majmun; *africanus*: po Africi). Njegovi fosilni ostaci (lubanje, čeljust, zubi) nađeni su u Taungu (juž. Afrika) g. 1924. Starost mu je procijenjena na 2 do 3 milijuna godina, visine na 1,2 m, težina na 30—40 kg; kapacitet lubanje malen; zubi slični čovjekovim.

— *Australopithecus afarensis* (*afarensis* po pokrajini Afar u Africi gdje je fosil nađen g. 1974). Radi se o dosta dobro sačuvanom kosturu. Po građi zdjelice kosti znanstvenici su taj kostur pripisali ženskoj osobi koju su od milja nazvali *Lucy*. Starost tog nalaza procijenili su na 4—3 milijuna godina, visinu na 1,2 m, težinu na 27 kg.

— *Australopithecus robustus* (*robustus*: latinska riječ koja znači snažan) živio je u juž. Africi; starost mu procjenjuju na 2 milijuna godina, visinu na 1,5 do 1,7 m, težinu na 50—70 kg; ima snažne kutnjake i debele lične kosti, što bi dalo zaključiti da se hranio biljnom hranom.

— *Australopithecus prometheus* (*prometheus*: po Prometeju, heroju iz grčke mitologije, koji je na Olimpu ukrao bogovima vatru i donio ljudima na Zemlju. Ovaj bi, dakle, australopitek poznao vatru.

— *Australopithecus transvalensis* (*transvalensis*: prema pokrajini Transval u juž. Africi gdje je fosil nađen).

— *Paranthropus crassidens* (*crassidens*: latinska riječ koja znači debeo; *dens*: zub).

Radi logičke veze, što se tiče imena, ovdje bih trebao spomenuti i oblik *Australopithecus boisei*, prvotno nazvan *Zinjanthropus boisei*. Međutim, radi opravdanih razloga, smatram uputnim poslije o njemu govoriti.

2. *Ramapithecus*: God. 1932. E. G. Lewis našao je u Indiji u planini Siwalik (pokrajina Kašmir) fosilnu čeljust bića koje je nazvao *Ramapithecus* u počast indijskog božanstva *Rama*. Poslije su nađeni slični fosili i u Africi. Starost mu procjenjuju na 8—16 milijuna godina. Fosilni ostaci pokazuju neka obilježja značajna za čovjeka: očnjaci su maleni, kutnjaci slični čovječjim, caklina na zubima debela. Zbog toga »neki znanstvenici drže da ova obilježja mogu smjestiti *Ramapithecusa* u liniju hominida«.⁴

3. *Oreopithecus*. God. 1980. nađeni su u rudniku ugljena u Toskani (Italija) u brijegu Bamboli fosilni ostaci čeljusti i zubiju bića koje je po nekim oznakama sličilo majmunima a po drugima se od njih razlikovalo. God. 1958. nađen je opet u rudniku ugljena Bacinello, također u Toskani, kostur koji je imao neke sličnosti s kosturom čovjeka. Prvotno su znanstvenici ovo biće smatrali majmunom, poslije su ga uvrstili među hominide i nazvali ga *Oreopithecus bambolii* (*oreos*: grčka riječ koja znači brdo, uzvisinu budući da je imao istaknute vrške zubiju; *bambolii*: po brdu Bamboli gdje je nađen). Starost su mu procijenili na 10 milijuna godina.

•
⁴ Ib., str. 28

To bi bili glavni predstavnici hominida iz prve skupine. Od njih bi se, tobože, čovjek razvio u suvremenog čovjeka (*Homo sapiens*). S ovim se mišljenjem, međutim, ne slažu mnogi ugledni znanstvenici.

Najprije što se tiče samog naziva »Hominid(i)«. »Naziv 'Hominid' ne odgovara nečemu što bi stvarno postojalo; to je jednostavno dio profesionalnog govora što ga upotrebljavaju oni koji vjeruju da se čovjek razvio od majmuna.«⁵ »Ova bića, nazvana 'hominidi' ili 'nedostajuće karike', tvore mitologiju evolucionista i nemaju nikakvu stvarnu opstojnost bolju od maštanja i vampira.«⁶

Pogledajmo mišljenje uglednih znanstvenika o pojedinim oblicima najprije iz skupine australopitēka.

— *Australopithecus africanus*. »Postoje različita tumačenja o razvoju najstarijeg hominida iz južne Afrike *Australopithecus africanus* (...). Neki znanstvenici drže da ova vrsta nije ni u kakvom izravnom odnosu s evolucijom modernog čovjeka. Drugi... drže da ova vrsta i moderni čovjek imaju zajedničkog pretka u *Australopithecus afarensis*. Za ove znanstvenike *Australopithecus africanus* samo je karika razvojne linije koja je dovela do *Australopithecus robustus* koji je poslije nestao. Prema drugom mišljenju *Australopithecus africanus* i *Australopithecus afarensis* predstavljaju jednu vrstu. I u toj se vrsti vidi zajednički predek, bilo primitivne forme *Homo*, kojega ponekad zovu *habilis*, ili jednostavno primitivni *Homo*, bilo *Australopithecus robustus* koji je poslije nestao.«⁷

— *Australopithecus afarensis*. Već iz ovoga što je rečeno o *Australopithecus africanus* može se vidjeti kakva sve mišljenja postoje o ovom hominidu.«
»Za konačno tumačenje treba čekati nova otkrića fosila i daljnje proučavanje onih što su već nađeni.«⁸

— *Australopithecus robustus*. I o njemu postoje razna mišljenja i nagađanja u vezi s evolucijom čovjeka. Tako je on, po nekima, ogranak iz neke zajedničke vrste iz koje se razvio i primitivni oblik *Homo*. Slično i o drugim vrstama roda *Australopithecus* postoje razna mišljenja i nagađanja, ali ništa sigurno. Nameće se, stoga, pitanje: Mogu li australopiteci biti preci suvremenog čovjeka? Čini se da ne mogu s dva razloga: a. anatomsko-morfološkoga i b. vremenskoga.

a. *Anatomsko-morfološki razlozi*. Kao važan kriterij za evoluciju čovjeka iz roda *Australopithecus* uzimaju se zubi koji pokazuju sličnost sa zubima čovjeka. Uvaženi paleontolog W. Abel »dolazi do zaključka da *Australopithecus* ne stoji u izravnoj vezi s lozom hominida.«⁹ Prema Königswaldu redukcija sjekutića pošla je kod Australopitēka dalje nego kod čovjeka. Sud o australopitecima dao je Sir Zuckerman nakon što je temeljito proučio kost po kost poznatih australopitēka. Evo što on o tome kaže: »Zaključci koji slijede iz ove analize jasni su. Na prvom mjestu: naš najsigurniji zaključak, iz činjenica koje su nam na raspolaganju, jest da se mozgovi fosilnih australopitēka nisu razlikovali po obujmu i oblikovnju od mozgova suvremenih majmuna, kao što je gorila. Na drugom mjestu možemo zaključiti da nam fosili ne pružaju nikakav značajan dokaz o većem smanjivanju obujma čeljusti i zubi, što je pretpostavka teze da su se *hominidi* razvili iz oblika nekog primata ne čovječjega. Treće: očit je dokaz da je lubanja australopitēka visjela na kralježnici kao kod majmuna a ne kao kod čovjeka. Naprotiv, posve je sigurno da neodređene kosti koje su priključene ovim fosilima nimalo ne pružaju dokaz za uspravan hod, obilježje značajno za *hominide* (...). Ako složimo ove razne zaključke, najsigurniji zaključak, koji se općenito može izvući iz činje-

⁵ Patrik O'Connell, nav. dj., str. 74.

⁶ Nav. dj., str. 33.

⁷ L. Aiello, nav. dj., str. 42.

⁸ Nav. dj., str. 35.

⁹ Hrvatska enciklopedija, sv. 4., Zagreb 1942., str. 343 pod natuknicom: Čovjek.

nica o kojima je ovdje riječ, jest da su australopiteci bili pretežno slični majmunima a ne čovjeku. Dok primjerci pripisani ovoj porodici znatno doprinose našem boljem poznavanju povijesti fosila primatā, oni nam ne pružaju nikakav jasan znak većih anatomskih promjena — koje bi se očekivale kod preobražavanja nekog ne ljudskog primata u dvonožnu životinju velikog mozga — niti da je on posjedovao artikulirani govor, niti da je bio sposoban upotrebljavati ruke da bi radio sa sredstvima umjetno proizvedenima. Odgovor na pitanje... da li su karakteristike australopitekā u svemu ili u većem dijelu u skladu s modelom primjena koje su morale biti prisutne u preobražavanju čovjeka iz nekog ne ljudskog primata, jest stoga negativan.«¹⁰

b. *Vremenski razlozi.* Australopiteci potječu iz pleistocena, iz donjih slojeva ledenog doba, a neki od njih (*Paranthropus*), prema mišljenju Oakleyja, iz srednjeg ledenog doba, tako da su oni živjeli zajedno s čovjekom (*Homo sapiens*). Prema tome oni ne mogu biti preci čovjeka, i time otpada svako dovođenje u razvojnu liniju australopitekā s čovjekom. Uostalom, sve što su znanstvenici iznijeli o australopitecima kao mogućim precima čovjeka samo su pretpostavke, nagađanja.

Kako neuvjerljivo zvuči ono što o australopitecima donosi *Enciklopedija Leksikografskog zavoda*: »Australopiteci su bili model za fizičku sliku čovjeka i zaključuju očovječivanje kao prvi humani hominidi. Sa osnove koja svakako nije daleko od ovoga modela proizašli su ljudi stvaraoci kulture.«¹¹ — Toliko o oblicima iz skupine australopitekā.

Promotrimo sada biće zvano *Ramapithecus*. I o njemu postoje razna mišljenja i nagađanja u vezi s evolucijom čovjeka. »Na osnovi većeg broja anatomskih značajki moglo se doći do zaključka da je *Ramapitek* bio prilagođen načinu života koji se znatno razlikovao od onog kasnijih stanovnika šuma iz skupine *Dryopithecusa*. Ako čeljusti i zubi pokazuju takvu prilagodbu, tada su slični afričkom hominidu roda *Australopithecus*. Ipak između njih postoji velika vremenska praznina. Vrste roda *Ramapithecus* živjele su u Evraziji prije više od 8 milijuna godina, a najstariji su fosili roda *Australopithecus* stari samo manje od 4 milijuna godina. Najjednostavnije se to može riješiti i tako da se *pretpostavi* (potcrtao B. B.) da je stablo predaka hominidā prema primitivnom rodu *Homo* ili *Australopithecus* mnogo bliže rodu *Ramapithecus* nego kasnijim predstavnicima roda *Australopithecus*... Za takvo tumačenje govori vremenski razmak između posljednje pojave roda *Ramapithecus* i prve pojave roda *Homo* i *Australopithecus*. To je razdoblje od prije 4 do 8 milijuna godina ili, točnije, to je velika vremenska praznina bez ijednog fosilnog nalaza. Postoji jedno alternativno rješenje za koje se zalaže Leakey. Prema tom gledištu, *Homo* i *Australopithecus* izdvojili su se zasebno i izravno iz roda *Ramapithecus*. Postoji još i treća, manje vjerojatna mogućnost... da su ne samo *Ramapithecus* nego i ostali hominidi proizašli zasebno i neovisno jedan od drugome iz roditeljskog stabla miocenskih majmuna.«¹² »Smještaj *Ramapithecusa* ostaje spornim: ni Johanson ni Lekey ne smatraju ga pretkom čovjeka. Leakey uza sve to vidi u *Ramapithecusu* drugu pobočnu granu u evoluciji koja se ugasila prije oko dva milijuna godina.«¹³ Zato L. Aiello kaže: »Kako bilo da bilo, u sadašnjem trenutku točna uloga koju je odigrao *Ramapithecus* u drami postanka čovjeka ostaje još nesigurna.«¹⁴

Osvrnimo se, na koncu, na *Oreopithecusa*. Kad je god. 1958. otkriven kostur oreopiteka u Toskani, dan je veliki publicitet tom nalazu. U novinama su osvanuli članci pod naslovom: »Najstariji predak čovjeka«, »Oreopitek —

¹⁰ Citirano prema: Patrik O'Connell, nav. dj., str. 115—117.

¹² Enciklopedija Leksikografskog zavoda, 1, Zagreb 1966., str. 709. pod natuknicom: Čovjek.

¹³ Z. P.: *Ramapithecus* je najstariji hominid. Prema: »Priroda«, god. LXVII, br. 5, siječanj 1979, str. 139.

¹⁴ L. Aiello, nav. dj., str. 54.

¹¹ Nav. dj., str. 28.

otac majmuna i čovjeka«, »Čovjek star 10 milijuna godina« i slično. Fosilne ostatke oreopiteka proučio je švicarski paleontolog dr. J. Hürzler. Po njemu je oreopitek tercijalni hominid, što bi značilo da u oreopiteku imamo prvog fosilnog predstavnika iz tercijara s ljudskim oznakama. Međutim, drugi znanstvenici osporavaju Hürzlerovo mišljenje i drže da bi oreopitek bio predstavnik neke izumrle postrane linije. Zato Overhage kaže: »Položaj i raspored 'Oreopithecusa' je, dakle, usprkos novoj Hürzlerovoj obradi, veoma sporan i ne može se ništa sigurno zaključiti.«¹⁵ Zatim nastavlja: »Ako bi dijagnoza bila načelno potvrđena da je 'hominid', ipak se *Oreopithecus* — zbog mnoštva oblikovanih osobina: specijalizacija i primitivnih obilježja koja se utvrđuju već na temelju oskudnog materijala — ne može staviti u izravnu razvojnu liniju hominidā, nego najviše na neku postranu granu. On nije, zacijelo, kako naglašava Königswald, nikakav 'prelazni oblik', nego najviše neki konačni oblik s mogućim oznakama neke velike specijalizacije.«¹⁶ Da li je oreopitek hodio uspravno i da li je mogao svoje prednje udove — posve oslobođene od lokomocije — slobodno upotrebljavati, mora ispitivanje nađenog skeleta istom pokazati, ali se čini malo vjerojatnim.«¹⁷ Oreopitek, dakle, nije neki »pračovjek« nego životinja s nekim čovječjim obilježjima.

Druga skupina. Iz hominida prve skupine, australopitekā i njima sličnih oblika, kod kojih su majmunska obilježja prevladavala nad ljudskim, trebali su se razviti oblici druge skupine hominidā kod kojih su ljudska obilježja prevladavala nad majmuskima, pa bi razvoj išao: *Australopithecus-Homo habilis*, *Homo erectus-Homo sapiens*.

Homo habilis

On bi bio prvi stupanj prijelaza iz roda *Australopithecus* u rod *Homo*. Naziv *Homo habilis* dao je engleski antropolog *Louis Leakey* fosilnom nalazu iz Oldowayskog klanca u Africi (1935). Starost tog fosilnog nalaza procijenio je Leakey na 1,800.000 godina, a visinu na 120—140 cm. Leakey drži da je ovo biće bilo sposobno uspravno hoditi, služiti se oruđem, a možda je moglo i govoriti. Slična je mišljenja i L. Aiello koja kaže: »Veći dio fosilnih hominida iz Oldowayja pripada vrsti koju neki antropolozi označuju kao *Homo habilis* i kojega smatraju tvorcem kamenih ruketvorina koje je našao braćni par Leakey u zoni.«¹⁸ »Ovaj tip stvorenja, sudeći prema obliku lubanje, bio je 'posve sličan nama', prema riječima prof. Leakeyja... Stvorenja ove vrsti bila su mnogo sličnija suvremenom čovjeku od svih drugih koja su živjela u istočnoj Africi u slijedećim tisućljećima.«¹⁹

To bi bio taj *Homo habilis*. »Ali nije lako sa sigurnošću ustanoviti potankosti ovog razvoja i točan odnos raznih otkrivenih fosila, bilo između njih samih, bilo s obzirom na čovjeka. Posebno je teško vrednovati značenje najstarijih fosilnih hominida nađenih u Africi, bilo zbog njihove oskudnosti, bilo zbog njihove fragmentarnosti. Antropolozi... se slažu u činjenici da su australopiteci i *Homo* imali zajedničkog pretka, ali se razilaze u mišljenju o trenutku kada su se linije australopitekā i *Homo odijelile* te se počele odvojeno razvijati (...). Veći dio antropologa svrstava primitivni oblik *Homo*, izvorno označen kao *Homo habilis*, na izravnu razvojnu liniju koja ide od fosila iz Oldowayja do *Homo erectusa* i dalje dok ne stigne do suvremenog čovjeka.«²⁰

¹⁵ Paul Overhage: Ein 12 Millionen Jahre altes Menschenskelet?, u *Stimmen der Zeit*, 1958/1959., svez. 12., str. 465.

¹⁶ P. Overhage, nav. dj., str. 466.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ L. Aiello, nav. dj., str. 36.

¹⁹ Rinvenuti i resti di uomini vissuti due milioni anni fa. — Prema: »I. Tempo«, god. XXI, br. 94 od 5. IV. 1964., str. 13.

²⁰ L. Aiello, nav. dj., str. 54.

Homo erectus

Prema evolucionistima iz vrste *Homo habilis* razvila se vrsta *Homo erectus*. »Iako se antropolozi ne slažu oko imenā kojima se označuju ljudi iz Oldowayja (...), oni drže... da se iz *Homo habilisa* razvila nova vrsta hominidā: *Homo erectus*. Ova vrsta u kojoj se vidi izravni predak suvremenog čovjeka, živjela je između 1,5 milijuna i 300.000 godina.«²¹ Ali »Teško je sa sigurnošću ustanoviti trenutak kada svršava *Homo erectus* i počinje *Homo sapiens*.«²² Fosilni ostaci *Homo erectusa* nađeni su na više mjesta u Africi (Koobi Fora, Oldoway) i u Aziji (Lantian, Kina) i Europi. Karakteristike su ovoga fosila: debele kosti, nisko čelo, nedostatak izbočine brade. Isto je i sa fosilima *Homo habilisa*.

Kad se govori o *Homo erectusu*, L. Aiello kaže: »Iako je istina da je prvi *Homo erectus* bio otkriven na Javi devedesetih godina prošlog stoljeća, ovo (*Australopithecus boisei*, op. B. B.) je najstariji primjerak, sigurno datiran, nađen u Africi.«²³ Dakle, najranije otkriveni *Homo erectus* bio bi *Pithecanthropus erectus* s otoka Jave. Taj uspravni majmun-čovjek čini onaj poznati trolist vrste *Homo erectusa*: *Eoanthropus dawsoni*, *Sinanthropus pekinensis* i *Pithecanthropus erectus*. Trolist koji se dugo vremena smatrao važnim dokazom da se čovjek razvio iz majmuna. Za *Eoanthropus dawsoni* dokazano je da je to postupni falsifikat. Za druga dva također se drži da su falsifikati.²⁴ Koliko god se slika razvoja čovjeka (*Homo*), kako se obično iznosi, može na prvi mah činiti uvjerljiva, on to ipak nije. I sami evolucionisti nisu na čistu glede razvoja roda *Homo*, kako smo vidjeli. Susreću se s poteškoćama i glede početnog odvojnog oblika iz roda *Australopithecus* u rod *Homo*, zatim iz *Homo habilis* u vrstu *Homo erectus* kao i s obzirom na trenutak kada se to zbililo. Nema nijednog znanstvenog sigurno utvrđenog životinjskog oblika iz kojeg bi se razvio *Homo*. Nema ni jednog znanstveno utvrđenog oblika koji bi svjedočio kako je kod čovjeka iz vrste *Homo habilis* išao u vrstu *Homo erectus*, a od ovoga opet u vrstu *Homo sapiens*. Postoje samo mišljenja, naganjanja, pretpostavke. Ova metodologija evolucionista logična je posljedica njihova stava: čovjek se postupno razvio od životinjskih (majmunskih) oblika. Na ovu Prokrustovu postelju svode se onda svi fosilni nalazi čovjeka, njegovih pretpostavljenih predaka, odnosno njihovih tumačenja. Ti se nalazi onda kroje s pretpostavkom tako da bi se mogli smjestiti na tu postelju.

Prvo što treba istaknuti jest da i *Homo habilis* i *Homo erectus* žive u isto vrijeme, na istim predjelima u raznim krajevima svijeta. Prema tome ne može *Homo habilis* biti predak *Homo erectusa*. Osim toga *Homo habilis* iz Oldowayja, kako je već rečeno, bio je »posve sličan nama«. »Stvorenja ove vrste bila su daleko sličnija suvremenom čovjeku od svih drugih koja su živjela u istočnoj Africi u slijedećim tisućljećima.« Kako onda može *Homo erectus* biti razvojni oblik *Homo habilisa* ako je razvijeniji od svoga potomka? *Homo habilis* iz Koobi Fora jest suvremenik čovjeka iz Oldowayja, a »morfološki je vrlo sličan *Homo erectusu*, ali kapacitet njegove lubanje mnogo je manji (oko 500 cm³) Nadasve šesta lubanja — poznata pod imenom KNM-ER 1470 — stvara najveće poteškoće. Ta lubanja potječe iz kamenih slojeva koji su mnogo stariji (Prema R. Leakeyju, mogla bi biti stara i više od dva milijuna godina), a ipak ona očito izgleda 'razvijenija' od '*Homo habilisa*', koji je živio na istim mjestima i u mnogo kasnijem vremenskom razdoblju.«²⁵

Nadalje, postavlja se pitanje: Koje su to anatomske-morfološke razlike koje opravdavaju postavljanje dviju različitih vrsta roda *Homo*: *Homo habilis* i *Homo erectus*? Teško da bi te razlike ijedan antropolog mogao uvjerljivo

²¹ L. Aiello, nav. nav. dj., str. 37.

²² Ibid., str. 72.

²³ Ibid., str. 39.

²⁴ Opširnije o tom trolistu od istog autora vidi: »Kineški čovjek« u *Crkva u svijetu*, 1990., br. 4, str. 374—385.

²⁵ Roberto Fondi: *Dopo Darwin — Critica all'evoluzionismo: Illusioni evoluzionistiche e realtà paleontologiche ritorno al cosmo.* — Rusconi, 1982., str. 292.

iznjeti po ključu po kojem se u suvremenom znanstvenom svijetu određuju nove vrste. Nitko ne može sa sigurnošću zaniijekati da je *Homo habilis* hodio uspravno. Što onda priječi da se i on ne svrsta u *Homo erectusa*? Uostalom, morfološke razlike postoje i kod suvremenog čovjeka (koliko samo rasa!), i to takve naravi da bi po ključu koji su evolucionisti primijenili kod spomenute dvije vrste morali i kod suvremenog čovjeka (*Homo sapiens*) odrediti više vrsta, što nikome ne pada na pamet.

Osim toga, anatomsko-morfološka obilježja nisu mjerodavni faktor za određivanje čovjeka kao *Homo sapiens*. Ono bitno po čemu je čovjek čovjek (*Homo sapiens*) jesu njegove duševne sposobnosti, među koje spada i sposobnost stvaranja kulture: oruđe, umjetnina. Stoga jedno od najvažnijih svjedočanstava o čovjeku kao jedinstvenoj vrsti među živim bićima na Zemlji jest oruđe koje je čovjek proizveo. Nisu ga proizveli australopiteci. »Također s obzirom na psihičke sposobnosti australopitekâ mnogo se pretjerivalo. Reklo se da su obrađivali kamenje, da su upotrebljavali vatru, da su korisno upotrebljavali zube, kosti i robove drugih životinja, ali o svemu tome ne postoji nikakav siguran dokaz.«²⁶ Oruđe susrećemo prvi put kod *Homo habilisa* i *Homo erectusa*. »Prvi koji su u Oldowayju proizvodili oruđe mogli su biti *Homo habilis* ili *Australopithecus boisei*, ili možda obojica.«²⁷ To su činjenice koje su vrlo rječite: »I najneznačajnije, naime, oruđe... otkriva i zasljeđuje ljudski duh koji djeluje svjesno i shvaća odnos između uzroka i učinka, tako da taj odnos znade praktički primijeniti kao odnos između sredstva i cilja. To je temeljna misao i najobičajnijih i najgenijalnijih otkrića. Nijedna životinja nije svjesno i praktički preskočila taj Rubikon... te zato i nije proizvela kulture.«²⁸ Zato možemo mirne duše reći: prvi kamen što ga je čovjek obradio predstavlja međaš između životinja i čovjeka. Preko kamenog oruđa što ga je prvi čovjek proizveo poručuje evolucionistima i *Homo habilis* i *Homo erectus*:

— polazite od činjenica a ne od maštovitih pretpostavki;

— nemojte nas prisilno nakalamjivati ni na australopiteke ni na bilo kojeg čovjekolikog majmuna;

— nemojte nas ponižavati. Mi smo ljudi! *Homo sapiens* smo kao i vi, s tom razlikom da smo mi postavili prve temelje, a vi ste ih samo dalje razvili.

Kod izradbe kamenog oruđa što ga je čovjek izradio vidi se stupnjevanje. Starije kameno oruđe je jednostavnije obrađeno, mlađe je dotjeranije. U tome su mnogi evolucionisti vidjeli dokaz postupnog razvoja čovjeka iz primitivnije vrste (*Homo habilis*) u savršeniju vrstu (*Homo erectus*). Međutim, to je olako i površno zaključivanje. Prije svega zato što svako oruđe pretpostavlja, kako je već rečeno, prisutnost razuma, duha kod proizvođača. Uostalom, i primitivno obrađeno oruđe traži veliku vještinu i sposobnost. Tko bi od nas, ne služeći se nikakvim alatom (čekićem, dlijetom...) uspio obraditi kameni batić iz kremenata kako ga je obradio čovjek iz Paleolitika? »Dennert je zadavao đacima od 11—19 godina da izrađuju kameno oruđe prema uzorcima iz paleontološkog muzeja. No vrlo su rijetki učenici uspjeli izraditi po koji manji komad koji bi mogao stajati uz bok sličnom oruđu iz najstarijeg kulturnog stepena cheleena. Nijednom pak nije uspjelo da priredi veći komad, kakav ručni batić ili slično. — Pri iskopavanju u Oldowayju pokušali su članovi ekspedicije da dobiju kvrcavo oruđe kakvo je izrađivao Oldowayski pračovjek. Uspjeh je bio totalno negativan.«²⁹

Uostalom, svaki je izum u svom početku primitivan u usporedbi s njegovim kasnijim usavršavanjem. Kada bismo stupnjevito usavršavanje kamenog oruđa čovjeka iz paleolitika htjeli kao kriterij primijeniti na suvremenog čovje-

²⁶ Ibid., str. 296.

²⁷ L. Aiello, nav. dj., str. 48.

²⁸ Hrvatska enciklopedija, kao gore, str. 370.

²⁹ M. Blažić: Evolucija i postanak čovjeka. Zagreb 1939., str. 170—171.

ka za određivanje novih vrsta čovjeka, npr. kod izradbe radioaparata od njegovih prvih oblika do najnovijih dostignuća u tom području, onda bismo u vremenskom razdoblju od kojih 70 godina našeg stoljeća imali mnogo vrsta »*Habilisā*« i »*Erectusā*«. Uostalom, sjetimo se da još i danas postoje primitivna plemena u Australiji koja su u pogledu kulture na razini kamenog doba.

Kameno, dakle, oruđe čovjeka iz paleolitika dokazuje da je čovjek bio *Homo sapiens* od svog početka, a ne tek postupno kao konačni razvojni niz vrste *Homo habilis* i *Homo erectus*.

Što vrijedi za oruđe, vrijedi i za vatru. I pronalazak vatre djelo je razumnog bića. Vatru je poznavao i *Homo habilis* i *Homo erectus*. Vatru ne nalazimo kod životinja. Divlje se životinje čak boje vatre. Ne spominje se uzalud u grčkoj mitologiji da je Prometej ukrao vatru bogu Zeusu na Olimpu i donio je ljudima na Zemlju. To je mit, ali u svakom mitu krije se, ispod ljudskih maštanja i pričavanja, zrnice istine. I u ovom slučaju zrnice istine je u tome da vatru može proizvesti svijesno samo razumno biće, kao što je čovjek. Prema tome i preko vatre poručuju evolucionistima i *Homo habilis* i *Homo erectus* ono isto što su poručili preko kamenog oruđa.

(Nastavak slijedi)

THE APPEARANCE OF MAN ON EARTH

Summary

The author speaks about man and his development. The theory evolution he considers erroneous and he puts forward some arguments against it.